

L'ús educatiu de l'hort escolar

La gestió de la participació, espai i conreu de l'hort, treball educatiu i rol del professorat

Ester Font Saus

Quart de Grau en Mestre d'Educació Infantil

Professor: Arnau Amat

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

17 de maig de 2013

Resum del treball

En el present treball s'aprofundeix en l'ús educatiu que es fa de l'hort a partir d'una recerca bibliogràfica sobre el tema i, també, a partir d'una recollida dades feta a dues escoles situades en contextos diferents: una pertany a un ambient rural amb només 21 alumnes en tota l'escola i l'altra a un ambient més urbà amb uns 200 infants només a parvulari.

Per tal de dur a terme la teoria del treball i poder-la relacionar amb la pràctica, s'han utilitzat quatre àmbits que es creuen importants per tal que l'hort de l'escola funcioni correctament: gestió de la participació, l'hort: espais i cultiu, treball educatiu i paper del mestre.

A partir d'aquesta relació s'han extret uns resultats i unes conclusions, de les quals les més rellevants són les següents: la gestió de l'hort no l'ha de portar a terme una sola persona sinó varies, que aquest espai ha de servir per poder treballar la majoria d'àrees del currículum i que cada escola hauria d'adaptar l'hort segons les seves necessitats i interessos.

This document deepens to the educational use of the school orchard. The information has been extracted from a bibliographic research and from two schools' fieldwork located in different contexts: one of these schools is located in a rural setting and there are 21 students; the other one is located in an urban context with about 200 children in kindergarten.

To carry out the theory of this document and be able to relate to the practice were been used four areas, which are important for correct use of school orchard: participation management, orchard: spaces and cultivation, educational work and the teacher role.

From this relation have been extracted results and conclusions The most relevant are: the orchard management should not made a single person but more people, this space should be used to work most curriculum areas and each school should adapt the orchard according to their needs and interests.

Paraules clau: hort escolar, entrevista, observació, educació / school orchard, interview, observation, education

Índex

	Pàgina
Introducció	3
Justificació	4
Una mica d'història	4
El perquè d'un hort escolar	5
Àmbits	6
Gestió de la participació	7
L'hort: espais i cultiu	9
Tipus d'horts	9
El calendari de l'hort	13
Treball educatiu	16
Tasca dels infants a l'hort	16
Normes	17
Valors	18
Paper del mestre	20
El meu hort ideal	22
Aplicació	24
Recull de dades	24
Procés d'anàlisi	27
Taules i descripció de resultats	29
Escola Vilanova de Sau	29
Escola Quatre Vents de Manlleu	36
Conclusions	42
Limitacions	42
Àmbits	42
Gestió de la participació	42
L'hort: espais i cultiu	45
Treball educatiu	46
Paper del mestre	47
Què m'emporto com a futura mestra	48
Bibliografia	50

Introducció

Ja fa cosa d'un any que ens van plantejar que comencéssim a pensar en el nostre Treball Final de Grau i que, per tant, busquéssim un tema que ens cridés l'atenció i que no se'ns fes carregós. Jo des d'un principi ho vaig tenir molt clar: el meu treball de final de carrera havia d'anar encaminat cap a l'hort. Aquest espai sempre ha estat molt proper i important per mi, suposo que per les meves arrels agrícoles; en ell he adquirit molts aprenentatges que m'han ajudat a valorar i respectar tot el que ens envolta. Per aquest motiu, volia investigar sobre l'existència d'horts escolars i el vertader ús que en fan en els centres; per tant els objectius que em vaig marcar amb aquest treball van ser aprofundir en l'ús educatiu que es fa de l'hort i conèixer dues experiències educatives situades en contextos diferents.

Per tal de dur a terme aquest treball he seguit una estructura lògica: primer fer una recerca bibliogràfica per saber què en diuen els autors sobre el tema escollit; després realitzar les entrevistes a les persones que, prèviament, s'havien escollit; una vegada es va tenir la informació oral es va procedir a recollir la visual, és a dir, a fer una observació de cada escola per poder observar un dia dels infants a l'hort; finalment es va redactar tota aquest informació per tal d'ordenar-la i així poder-ne extreure unes conclusions.

Com podreu observar a continuació, el treball està dividit en 4 grans blocs. El primer és la justificació; en ell s'explica l'origen de l'hort i la seva basant educativa.

El següent són els àmbits. Aquests corresponen a 4 punts que es consideren essencials perquè un hort funcioni i són: gestió de la participació, l'hort: espais i cultiu, treball educatiu, paper del mestre. A dins del mateix bloc hi ha un altre subapartat – el meu hort ideal – que és un resum de com hauria de ser per mi un hort.

Seguidament es troba l'aplicació, que és la part pràctica del treball, és a dir, els resultats obtinguts de les entrevistes i de les observacions realitzades.

Finalment apareixen les conclusions, que és la comparativa de les dues escoles. En aquest cas, a part de comparar els dos centres, també es realitza una comparació entre la teoria i la pràctica.

Cal tenir en compte que aquest treball està enfocat, sobretot, a la tasca educativa que es realitza a Educació Infantil, per aquest motiu tant les entrevistes com les observacions estan fetes a mestres i alumnes d'aquest cicle.

Espero que aquest treball us serveixi per endinsar-vos una mica més en el món dels horts escolars.

Justificació

Una mica d'història

Segurament qualsevol de nosaltres hem vist i hem treballat un hort i, segurament, algun membre de la nostra família en cultiva algun. Però, què i és i d'on prové? Per tal de poder veure la seva importància a dins de l'escola és important poder-lo situar històricament.

Segons l'Institut d'Estudis Catalans, "l'hort és un tros de terra en què es conreen verdures i llegums" i els seus orígens els podem trobar en l'agricultura.

Aquesta va aparèixer fa deu mil anys, quan els nostres avantpassats van passar de ser nòmades a ser sedentaris i, per tant, van domesticar tant els animals com les plantes. Es pot dir que va néixer al Pròxim Orient i que les primeres plantes que es van domesticar van ser els cereals i les lleguminoses. Les hipòtesis apunten a que aquestes van ser les primeres per varis motius, entre d'altres, per la seva propietat calòrica, per la seva bona conservació i, també, pel seu bon emmagatzematge (Escutia, 2009).

Des de llavors, tal i com explica Escutia, les tècniques utilitzades en el conreu han anat evolucionat, però les matèries primeres utilitzades, continuen sent, en bona part, les mateixes (Escutia, 2009).

El canvi d'estat – de nòmada a sedentari- que van patir els nostres avantpassats va provocar que tinguessin més temps ja que no havien de sortir a caçar o a buscar els seus aliments i, com a conseqüència, va néixer la cultura i la religió; de fet "les paraules cultura, culte i agricultura tenen el mateix origen en el mot llatí *cultum* que significa "cultivar" "(Escutia, 2009, p.14).

A la domesticació dels primers conreus s'hi van anar afegint el cultiu de les altres hortalisses i arbres fruiters. Això va portar a que les famílies plantessin les seves pròpies plantes per tal d'alimentar les seves famílies, per tant es pot dir que en aquest moment és quan neix l'hort, talment dit.

Les persones han anat adaptant els horts a les condicions meteorològiques de la seva regió i també al tipus de sòl que s'hi troba. Per aquest motiu podem trobar un hort a qualsevol lloc; aquest fet ens dóna peu a dir que l'horticultura crea ponts entre les diverses cultures, igual com poden fer els contes o els jocs (Escutia, 2009).

El perquè d'un hort escolar

L'hort és un espai educatiu important ja que, tal i com explica Escutia, "l'hort és el vincle que encara ens uneix a la terra, que ens permet a tots ser agricultors, obtenir els nostres propis aliments sense recórrer al sistema monetari. L'hort ens connecta amb els nostres avantpassats" (Escutia, 2009, p.18). Per tant, s'ha de conscienciar als alumnes sobre això i fer-los adonar que les persones no estem aïllades de la natura, sinó que formem part d'aquest ecosistema (Escutia, 2009). Per aquest motiu és molt important i enriquidor disposar d'un espai de conreu a l'escola on es realitzin activitats pels alumnes que despertin els seus interessos i potencials que, difícilment, es poden despertar a través dels llibres o de les TIC.

En els darrers anys s'ha vist que l'hort té una propietat terapèutica i educativa, per aquest motiu s'ha anat introduint a les escoles. Cap als anys noranta, aproximadament, es veia quasi bé impossible poder implantar-lo i només uns quants professors convençuts de la seva vessant educativa van començar a utilitzar-lo com a eina d'ensenyament - aprenentatge. De fet, moltes escoles no utilitzaven l'hort no perquè no creguessin amb la seves propietats pedagògiques, sinó per qüestió d'organització, és a dir, no tenien clar si incloure'l com una assignatura, o com una activitat complementària, o bé s'havia d'integrar dins de les matèries ja existents... Les primers escoles que van usar l'hort en el seu projecte educatiu van arribar a la conclusió que el més adient era que es convertís en una activitat interdisciplinar, ja que, d'aquesta manera, no es carregava als alumnes amb noves assignatures sinó que el que es plantejava era una nova manera d'educar (Mantasell, L'hort a l'escola, Jornades hortalanes per a mestres al Maresme, 1986). Actualment, la gran majoria d'escoles que utilitzen un hort com a eina educativa, tenen clar aquest concepte i, per tant, integren l'hort segons aquesta última vessant.

Quan parlem de l'hort escolar, tal i com explica Arnau Amat, "ens referim a un sistema agrícola que s'utilitza en el context de l'escola" (Amat, 2009, p.19). La diferència clau que hi ha entre aquest tipus d'hort i l'hort convencional és que el primer "és principalment per fins didàctics i demostratius i no té el propòsit central de produir

diners” (Casseres, 1980, p.24). Per tant, els horts escolars estan vinculats a l'educació de l'alumnat de l'escola. En ell els infants poden aprendre des de les Ciències Naturals fins a la Plàstica, de fet, l'hort ens dóna possibilitats per fer un treball interdisciplinari (Saló, Horticultura Biològica a l'escola, Jornades hortalanes per a mestres del Maresme, 1986). Per tant, el ventall d'aprenentatges que es poden adquirir amb l'hort és molt ampli i, per aquest motiu, podem considerar l'hort com una eina educativa molt potent.

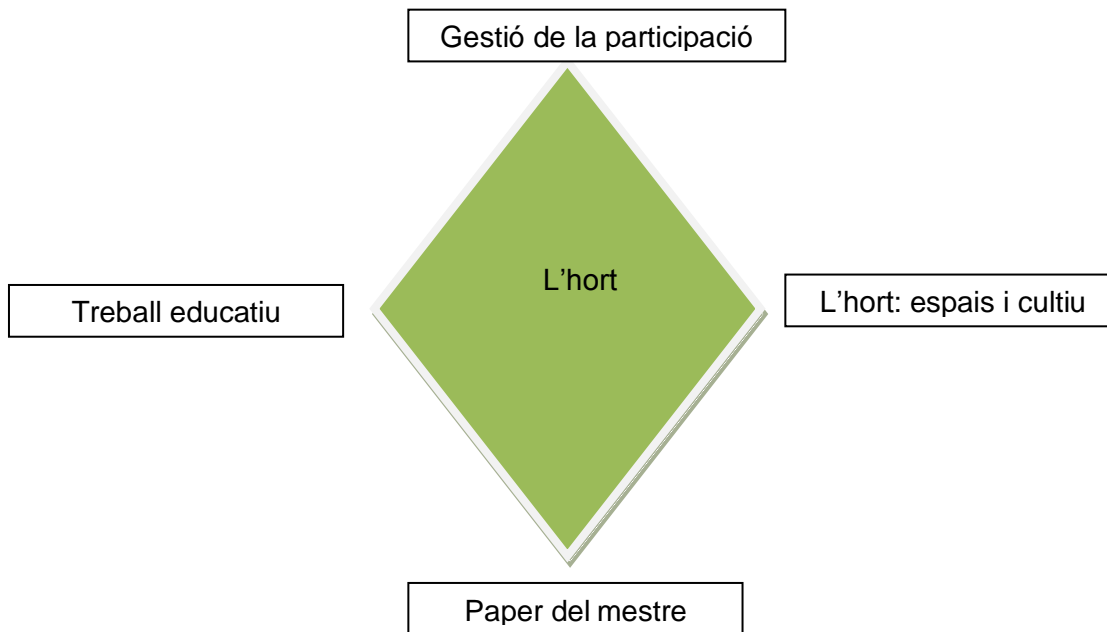
El que és important, però, és tenir una visió àmplia de l'hort, o sigui, no veure aquest com un espai on els infants només hi van en moments determinats a fer les tasques pròpies de manteniment, sinó que l'hem de veure com un espai de joc, per indagar, per córrer certs riscos, per fomentar les relacions, etc. (Nimno i Hallett, 2008). De fet, tenir contacte amb la naturalesa obre als infants un món sensorial de textures, olors, colors i sabors, per aquest motiu s'ha d'aprofitar al màxim els espais naturals que tenim al nostre abast, i l'hort en pot ser un de molt important (Louv, 2005, citat a Nimno i Hallett, 2008).

Per acabar, cal tenir en compte un aspecte molt important que de vegades ens passa per alt: “El nen no està fet per viure tancat. El mitjà més propici per ell és la naturalesa. Per tant, tenim que posar la naturalesa a la seva disposició. Això es pot fer, per exemple, a través d'un hort escolar” (Freinet, 1979, pp.35-36).

Àmbits

Després de fer una recerca bibliogràfica per diversos autors que ens parlen sobre l'hort escolar, em vaig adonar que tots, d'una manera o una altra, defineixen uns àmbits. Tots ells arriben a la mateixa conclusió envers aquests: que es relacionen entre ells i que són essencials per tal que l'hort funcioni.

A partir de la informació consultada, s'ha decidit crear quatre àmbits que es creuen que són importants pel bon funcionament de l'hort. Com es pot veure a continuació, tots els agents educatius tenen un lloc a dins del projecte i, cada un, té el seu paper. Si hi ha una bona implicació de cada un, l'hort escolar pot ser un èxit i tindrà una continuïtat a dins del centre.

Gestió de la participació

Actualment moltes escoles ja no es qüestionen les propietats educatives que pot tenir un hort escolar i, per tant, ja comencen a introduir-lo a dins dels seus projectes escolars.

En el moment de crear un hort a l'escola s'han de tenir en compte molts factors, un d'ells és la participació: gestionar quins seran els responsables de crear, cuidar, cultivar... l'hort (Escutia, 2009).

Per tant, en aquest àmbit, ens centrarem, en el grup persones responsables de gestionar l'hort escolar; aquestes vetllaran pel seu bon funcionament. Les seves tasques són molt diverses (proporcionar material, decidir els cursos que treballaran a i amb l'hort, etc.) i requereixen una certa implicació; per tant, és necessari que les persones que vulguin formar part d'aquest grup tinguin un cert grau d'interès i predisposició. Per aquest motiu, en moltes ocasions, el responsable més directa de l'hort escolar és el mateix professorat de l'escola ja que, en certa manera, si es crea aquest projecte és per petició seva, és ell el que decideix el grup a qui anirà dirigit l'hort, etc. Però els mestres no s'han de carregar tot el pes de les tasques sinó que han

d'intentar que la resta de la comunitat educativa es volguí implicar i participar a l'hort escolar (FAO, 2006):

- Famílies: les famílies participaran si consideren que l'hort és un element important per l'educació dels seus fills. Per aquest motiu, és necessari donar a conèixer el nostre projecte a tantes famílies com sigui possible, invitant-les a visitar l'hort amb els seus fills/es, donar-los la oportunitat de parlar d'ell, escoltar les seves suggerències, aprofitar la seva experiència i habilitats.
- La comunitat: és important tenir contacte amb els horts familiars de la zona i demanar ajuda als seus horticultors; pot ser que aquests estiguin disposats a mostrar el seu hort als infants, a ensenyar-los tècniques de cultiu, els pot donar llavors, etc. També podria ser interessant que algunes d'aquestes persones vagin a l'escola a parlar sobre l'hort, què s'hi cultiva, etc.

Tanmateix, es podria buscar una col·laboració amb altres grups comunitaris que tinguin projectes d'hort, per exemple la Llar de Jubilats o altres escoles del municipi.

- El personal de l'escola: a la gran majoria d'horts escolars que funcionen adequadament, tot el personal de l'escola està interessat i participa en ell. És important fer adonar al professorat que tots poden intervenir en l'hort, encara que no en siguin experts, per exemple, els de matemàtiques ens poden explicar com crear les parcel·les iguals, el de llengua pot ajudar a fer els cartells, etc. Cal conscienciar que tothom té cabuda en aquest projecte.
- El servei de menjador: pot participar, per exemple, recomanant aquells aliments que ajudin a millorar la dieta dels infants, que expliquin a aquests com es poden cuinar, etc.

La FAO (FAO, 2006) també ens explica que els infants haurien de tenir un paper rellevant en la gestió de l'hort ja que aquest ha estat creat per a ells. Els alumnes podrien participar de moltes maneres, per exemple, escollint on volen plantar cada hortalissa o planta, decidint les normes que hi ha d'haver a l'hort, etc.

Per tant, la gestió de l'hort escolar no ha de ser només dels mestres de l'escola, ja que, el fet de convidar a tota la població a participar en aquest projecte fa que pugui entrar a l'escola coneixement molt variat i important perquè l'hort escolar funcioni amb èxit; tanmateix fa que s'obri el projecte i, també, l'escola a tot el municipi.

L'hort: espais i cultiu

Cada escola és diferent i cada grup de persones que gestiona l'hort també. Per aquest motiu cal conèixer el gran ventall de possibilitats que tenim a l'hora de crear un hort escolar. Seguidament s'exposen varis tipus d'hort que podem escollir per l'escola com també un exemple, entre tants, de calendari de conreu.

Abans, però, es creu necessari recordar que per tal d'educar als infants en l'alimentació saludable, el respecte per l'entorn, etc. és convenient que l'hort utilitzat a l'escola sigui ecològic, és a dir, que no s'hi utilitzin productes químics com per exemple els pesticides. Per tal que sigui així, és necessari "aportar adob orgànic a la terra, respectar els cicles naturals i els ritmes de creixement de les plantes, afavorir interrelacions entre els diferents elements que configuren l'ecosistema de l'hort, etc" (Ajuntament de Barcelona, 2006, p.10). De fet, els tipus d'horts que s'exposen a continuació són ideals per aquest tipus de conreu.

Tipus d'horts

El més important per crear un hort escolar no és tenir un espai idoni, sinó tenir ganes de fer-lo (Escutia, 2009). El que és necessari és tenir una terra fèrtil, llum directa i aigua; si tens aquests elements es pot crear un hort a on es vulgui (Estévez, 2012). Seguidament s'exposen varis exemples i tipus d'horts:

Hort en solcs

Tal i com ens explica Escutia, "l'hort en solcs és el sistema més tradicional de fer un hort a Catalunya. Consisteix en fer una sèrie de solcs d'uns trenta centímetres d'amplada i de longitud variable separat per un rec. S'adapta a qualsevol mida del terreny, ja que els solcs poden tenir longituds i formes diverses" (Escutia, 2009, p.38).

Per crear-lo no cal fer-hi una gran inversió i, de fet, si el terreny és petit només ens caldrà una aixada per posar la terra a punt; en el cas que sigui més gran l'eina adequada per fer la posada a punt podria ser un multicultor.

Per regar-lo ho podem fer amb una simple mànega que vagi des del punt d'aigua més pròxim fins a l'hort. Cal dir, però, que aquest tipus d'hort consumeix grans quantitats d'aigua i que necessita la presència d'una persona que vagi canviant la mànega per tal que es reguin els diversos solcs.

L'hort en solcs cal preparar-lo cada vegada que si vol sembrar un nou cultiu. Aquesta tasca es pot fer amb l'ajuda dels infants.

Imatge d'hort en solcs¹

Bancals elevats

“Consisteix en una sèrie de bancals semielevats d'un metre aproximat d'amplada i de llargada variable, ben cavats en profunditat, adobats amb compost o fems semidescompostos i coberts de palla” (Escutia, 2009, p39.)

És un mètode senzill d'utilitzar i no requereix un gran manteniment. El tipus de reg és per degoteig i, per tant, es pot programar. Com que el que es fa és elevar el bancal, les arrels disposen de més fondària de terra remoguda i això afavoreix el desenvolupament de les plantes.

Els bancals són coberts de palla. Aquesta ajuda a mantenir una humitat constant i no permet que hi creixin males herbes. El que sí que pot passar és que, si la palla conté restes de gra, aquestes germinin. Un altre problema que ens podem trobar està relacionat amb alguns animals que poden viure a la palla, com són els llimacs i els cargols. Tot i així, això ofereix una oportunitat per poder-los observar i estudiar (Escutia, 2009).

¹ Sánchez Martín, José Luis. *Photaki* en línia] *Sembrat en solcs* [Consulta: 28 de novembre de 2012] Disponible a: <http://ca.photaki.com/picture-sembrat-en-solcs_319373.htm>

Imatge de bancals elevats²

Taules de cultiu

“A partir del moviment de la permacultura³ urbana, que aprofitava qualsevol recipient per poder cultivar en balcons i terrasses, s’han dissenyat diferents models de taules de conreu” (Escutia, 2009, pp. 40-41).

L’objectiu principal d’aquest tipus de cultiu és adaptar-se a les necessitats de les persones i escoles que disposen de poc espai per poder crear els seus horts. Aquestes taules ocupen poc espai i l’únic requeriment és situar-les a un espai on hi arribi la llum solar.

El sistema de reg que es recomana és de goteig o el de cinta exsudant.

L’avantatge més destacat d’aquest tipus d’hort és la comoditat, ja que permet treballar-lo sense haver-se d’ajupir; cal tenir en compte, però, que si s’utilitzen amb infants s’han d’adaptar a la seva alçada.

L’inconvenient que podem trobar és que, si no es té una certa experiència, al principi els resultats poden ser poc satisfactoris; per exemple si hi ha manca de llum del sol, un excés de fertilització o d’aigua pot afectar al creixement de les plantes i, com a conseqüència, les fa més sensibles a les plagues i a les malalties. Això no vol dir que aquest tipus de cultiu no sigui ideal per l’ús educatiu, sinó al contrari, ja que ajuda als infants a superar certes frustracions i aprendre dels errors.

² Puri (Presidenta) (2013). *La Tertúlia a La Pallofa* [en línia] *De l’hort i el menjar sa*. Berguedà: La Pallofa. [Consulta: 28 de novembre de 2012]. Disponible a: < <http://lapallofa.blogspot.com.es/>>

³ Aquest disseny és concebut com a uns sistemes agraris sostenibles que intenten imitar els patrons de la naturalesa. Es base en tres objectius vinculats als aspectes natural, social i econòmic: cura de la Terra, cura de les persones i repartiment equitatiu dels recursos. Per més informació: <http://phoenicurus.wordpress.com/2010/12/13/permacultura-a-lhort-introduccio/>

Imatge d'una taula de cultiu⁴

Parades en crestell

Aquest tipus d'hort escolar i familiar va ser desenvolupat per Gaspar Caballero (pioner en el treball amb l'hort a les escoles de les Illes Balears).

El disseny que proposa Caballero (Caballero, 1998) es basa en delimitar zones de cultiu molt estretes, on queden definides les zones de pas; l'objectiu d'això és treballar l'hort sense haver de trepitjar la terra on creixen les plantes

L'hort està dividit en quatre parcel·les (anomenades parades) de 150 cm. d'amplada i amb la llargada que es vulgui, depenent de l'espai que es tingui. Entre les parades es deixa un espai de 50 cm; aquest servirà de camí de pas i es cobrirà de palla o de restes vegetals seques (fulles, branquillons, etc.)

A dins de cada parcel·la es marcaran dues franges de cultiu de 60 cm i entre elles es deixarà un espai de 30 cm; en aquest s'hi col·locaran maons arreglats a uns 60 cm entre ells que ens serviran per treballar a dins de cada parada. A cada franja s'hi posarà una capa d'adob orgànic d'uns 3 – 4 cm de gruix; d'això se'n anomena crestell.

El manteniment que requereix és baix ja que es pot utilitzar sistemes de reg que estalviïn aigua i que es puguin automatitzar.

El gruix de compost que s'hi posa permet mantenir la humitat de la terra i impedeix l'aparició de males herbes.

⁴ Alcolea, Juan (2008). *Projecte Natura* [en línia] *Taula de cultiu*. IES Cavall Bernat. [Consulta: 28 de novembre de 2012]. Disponible a: <http://projectenatura.wordpress.com/primers-pasos/taula-de-cultiu/>.

Imatges de parades en crestell⁵

Altres tipus d'horts

La FAO (Food & Agriculture Organization) proposa altres maneres de crear horts, per exemple a dins d'un pneumàtic. Amb això aconseguixes fer un hort a la mida del nen. S'omple el pneumàtic de terra i, amb una mica de fems, es sembren les plantes. La calor i el sol escalfen el pneumàtic i ajuden al creixement de les hortalisses. És una manera econòmica de crear un hort ja que, per exemple, només es necessita un litre d'aigua al dia per regar.

Un altre exemple que ens proposa és el que va dur a terme Nelson Mandela quan va estar tancat a la presó. En aquest cas ell cultivava plantes a dins de llaunes d'oli. Cal tenir en compte, però, que si es decideix cultivar a dins de recipients com, per exemple, pots s'han d'utilitzar les hortalisses adients, és a dir, que s'adaptin a la mida del recipient; a tall d'exemple, no es pot plantar una planta gran com la carbassa en un recipient petit ja que aquesta no tindrà les condicions adients per poder créixer.

Per últim cal tenir en compte que “és millor tenir èxit en una parcel·la petita que no pas una de gran que no es pugui manejar” (Casseres, 1980, p.25) Per tant, tal i com hem dit anteriorment, no és important on fem l'hort sinó que aquest sigui útil per l'educació dels nostres infants.

El calendari de l'hort

És important fixar un calendari per tal de poder aprofitar l'hort durant tot l'any. Aquest dependrà, sobretot, de les condicions meteorològiques que marquen la zona on s'ubicarà (Estévez, 2012).

En aquest treball posarem com a exemple el calendari que s'utilitzaria a la Catalunya interior, ja que és on es farà la part pràctica del mateix. Tal i com explica Estévez (Estévez, 2012) aquesta zona va des del massís del Ports (Tarragona) fins a les

⁵ Aquesta imatge s'ha extret del següent enllaç: <http://www.granjaonline.es/viewtopic.php?t=1616>

muntanyes frontereres de l'Alta Garrotxa. També inclou la plana de Lleida i la resta de territoris de la Depressió central.

El clima que hi trobem és mediterrani amb caràcter continental; més menys humit; destaca per la calor contundent a l'estiu i fred a l'hivern. Durant aquest última època, en alguns sectors hi ha boira persistent. Des de principis de novembre, les temperatures poden baixar per sota dels zero graus, i el risc de glaçades pot durar fins ben entrat el mes d'abril.

Tots aquests factors cal tenir-los en compte a l'hora de programar la sembra i transplantament de les nostres hortalisses.

Un altre fet que s'ha de tenir en compte quan es tracta de l'hort escolar és que, "com a experiència demostrativa que és, s'ha de tenir en compte que l'obtenció real d'algun cultiu és primordial, per tant, es aconsellable escollir plantes de cicle curt o que madurin dins del cicle escolar" (Casseres, 1980, p.25).

Quan parlem de les plantes que hem de cultivar, s'hauria de tenir en compte d'utilitzar diversos exemples de cultius, com pot ser el de "sembra directa, com els raves; de transplantament, com el tomàquet; de propagació vegetativa, com les patates" (Casseres, 1982, p.25).

Un exemple de calendari que podríem utilitzar seria el següent: (Estévez, 2012, p.29)

quinzena	gen.		feb.		març		abr.		maig		juny		jul.		ag.		set.		oct.		nov.		des.		
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	
Albergínia i pebrot		○	○					♥	♥				☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺					
Alfàbrega				○	○	○	○		♥	♥	♥		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺						
All	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺											○	○	○	○		
Bleda				○	○	♥	♥	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺		
Bròquil i coliflor	☺	☺	☺	☺	☺						○	○	○			♥	♥	♥			☺	☺	☺		
Bròcoli	☺	☺	☺	☺	☺	☺					○	○	○			♥	♥	♥			☺	☺	☺		
Calèndula	■																								
Canonges	☺	☺	☺	☺	☺	☺												○	○			☺	☺	☺	☺
Caputxina				○	○				☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺				
Carabassó i cogombre				○	○	○	♥	♥	♥	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺						
Ceba tendra i calçot	☺	☺	☺									○	○				○	○			♥	♥			
Ceba de guardar (seca)				♥	♥	♥	♥				☺	☺	☺	☺						○	○	○	○		
Col	☺	☺	○	○	♥	♥	☺	☺	○	○	○					♥	♥	♥			☺	☺	☺		
Enciam	■																								
Espinac	☺	☺	☺	☺	☺		○	○		☺	☺								○	○			☺	☺	
Fava			☺	☺	☺	☺	☺	☺													○	○			
Maduixa i maduixot			♥	♥	♥		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺			♥	♥	♥						
Meló i síndria						○	○	♥	♥		☺	☺	☺	☺	☺										
Mongeta							○	○	○	○	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺					
Pastanaga i remolatxa				○	○	○	○	○	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺		
Patata				○	○						○	○	☺	☺						☺	☺				
Pèsol	○	○	○	○	☺	☺	☺	☺	☺																
Porro	☺	☺	☺	☺	☺					○	○					♥	♥				☺	☺	☺	☺	
Tomàquet			○	○	○		♥	♥	♥			☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺						

Sembra ○ Trasplantament ♥ Collita ☺ Es pot cultivar tot l'any ■

Treball educatiu

Tal i com s'ha dit, l'hort és una eina educativa molt potent (FAO, 2006) ja que, entre d'altres coses, permet aprendre gran part de àrees establertes en el currículum i això ho han de tenir molt en compte les persones encarregades de gestionar-lo ja que s'ha de crear un hort que ajudi als infants a adquirir aprenentatges. Per aquest motiu, s'ha de tenir clar quines són les tasques dels infants a dins de l'hort i què aprenen fent-les.

Tasca dels infants a l'hort

Moltes guies sobre horts escolars ens parlen de les tasques que cal realitzar per crear i mantenir un hort, però poques especifiquen quin paper tenen els alumnes.

L'hort escolar no es crea pels adults de la comunitat educativa sinó pels infants; per tant és important que aquests no només vagin a observar-lo sinó que hi realitzin tasques, ja que els infants aprenen fent i manipulant, no només observant.

Els infants, sempre que sigui possible, han de realitzar gran part de la feina de l'hort (sempre tenint com a guia un adult). Cal tenir en compte que amb les tasques que se'ls assignin, els infants han d'aprendre alguna cosa i els ha de resultar una feina agradable a fer; mai ho han de veure com un càstig, si és a així, s'hauria de replantejar la gestió i els objectius pedagògics de l'hort de l'escola.

Tanmateix, s'hauria de permetre que els infants participessin de la planificació, de la presa de decisions, de la organització i la divulgació dels resultats obtinguts (FAO, 2006); per tant, s'ha de tenir en compte en tot moment la opinió dels infants quan es fa referència a l'hort, ja que, com s'ha dit anteriorment, és un projecte per a ells i no pels adults. La FAO proposa, per exemple, crear un "Club de l'Hort, on s'inclouen com a membres infants, mestres i voluntaris, que es reuneixen un cop a la setmana per treballar, discutir i compartir opinions" (FAO, 2006, p.15). Aquesta mateixa organització dóna la opció d'incloure els infants com a membres del grup de gestió de l'hort.

De la mateixa manera, els infants podrien decidir què volen plantar; podrien fabricar el seu propi compost; plantar les llavors i les plantes germinades; ajudar a treballar la terra (amb aixadells, pales petites, etc. depenent dels alumnes amb qui estiguem treballant) i, com a conseqüència, aprendre a utilitzar i cuidar les diverses eines; es pot demanar als infants que dibuixin l'escola i el lloc on els agradaria situar l'hort (així col·laboren en la decisió d'on es col·loca l'hort); poden investigar sobre els diversos animals que hi trobem per veure si són beneficiosos o no per aquest; els alumnes

podrien confeccionar els cartells de l'hort, amb el nom de cada planta, les característiques, la informació sobre ella, el valor nutritiu; regar l'hort; etc.

La FAO (FAO, 2006), a part de les taques anteriors, parla d'unes feines concretes que realitzarien els infants. Aquesta organització ens diu que els infants pot ser que no estiguin capacitats per fer tota la feina que comporta l'hort, però s'hi haurien de comprometre tant com fos possible. Podrien col·laborar en:

- dibuixar un mapa i estudiar el terreny
- discutir i estudiar els recursos necessaris
- observar i registrar les feines de l'hort
- guiar als visitants quan vagin a l'hort i mantenir informades a les famílies
- posar cartells
- etc.

Casseres ens dona altres opcions de tasques que els infants, com a gestors que són l'hort, haurien de fer. Per exemple, "seria beneficiós per ells provar el que sembren i portar a casa seva una mostra o una recepta del preparat [...]; sempre s'ha d'intentar que els alumnes facin les coses - no mirar als altres com les fan, sinó que cada un sembri, trasplanti, regui, colli i provi" (Casseres, 1980, p.25)

Normes

Cal tenir en compte, però, que tot hort escolar ha de tenir un reglament que ha de ser respectat tant pels adults com pels infants. La FAO ens proposa algunes "Normes de l'hort". Aquestes són un codi de bones pràctiques. Tot i així assimilar-les comporta un temps i, per tant, el professorat les haurà d'anar recordant abans que es converteixin en un hàbit i en una cultura de bon comportament que tothom entengui (FAO, 2006, p.115):

- Caminar pels camins i no trepitjar els llits de cultiu
- Mantenir els camins lliures d'eines
- Guardar les eines
- Netejar les eines abans de guardar-les
- Rentar-se les mans després de treballar a l'hort
- Netejar les fruites i verdures abans de menjar-les
- Preguntar abans de collir o arrencar res

- Posar totes les eines amb una banda afilada o punxeguda boca avall

Cal tenir en compte que cada hort tindrà les seves normes, ja que, com hem vist en l'àmbit de "L'hort: espais i cultiu", hi pot haver molts tipus de conreus. La normativa que s'estableixi dependrà de varis factors:

- Del mestre: cada mestre pot establir les normes que li semblin més convenients pel tipus d'hort, pel objectius i valors que es plantegin, etc.
- Dels alumnes: com ja s'ha dit anteriorment, els alumnes haurien de ser participants en totes o quasi totes les decisions que es prenguin sobre l'hort, per tant també podrien col·laborar en l'elaboració de les normes. Per aquest motiu, cada hort i cada escola tindrà unes normes diferents a seguir.
- De l'hort: com ja hem vist podem fer un hort a qualsevol lloc, però les normes seran diferent de, per exemple, un hort en solcs que d'un creat en taules de cultiu.

Per tant, les normes no sempre són ni han de ser les mateixes, hem de ser capaços de crear les nostres pròpies i que aquestes siguin un consens entre tota la comunitat educativa.

Per acabar, la FAO (FAO, 2006) ens proposa diverses maneres per tal que es respectin les normes:

- Portar al principi als infants a l'hort i demanar-los que demostrin com es fan les coses i per què
- Demanar als alumnes més grans que ensenyin als més petits les normes
- Demanar als alumnes que recordin les normes als altres
- Deixar que s'estableixin noves normes i discutir-les amb els alumnes
- Preguntar als infants si poden recordar les normes o si és necessari escriure-les
- Si és necessari escriure les normes, escriure paraules positives, per exemple no posar "Prohibit trepitjar les sembres", sinó posar "Passem pels camins i no per dins".

Valors

L'hort escolar aporta molts coneixements als infants, però sobretot els aporta valors. No hi cap llibre que en parli detingudament però sí que apareixen de manera explícita. Després de realitzar la lectura de diversos documents, s'ha pogut veure que amb l'hort es poden treballar molts valors. S'ha de tenir en compte, però, que la seva assimilació

no és a curt termini, sinó que s'han d'anar treballant per tal que se'n pugui veure un bon resultat.

Utilitzar l'hort escolar com a eina educativa sensibilitza als infants sobre l'alimentació saludable.

Quan els alumnes treballen l'hort gaudeixen del seu contacte amb la natura i això els aporta valors molt importants: aprenen a tenir cura d'aquesta i a ser sensibles i empàtics amb l'entorn.

El fet de poder tenir certes frustracions quan, per exemple, veiem que les plantes no neixen o que n'hi ha algunes que s'han mort, fa que els infants aprenguin dels errors i que superin aquestes obstacles i frustracions.

Un altre valor molt important que es transmet a través del treball amb l'hort escolar és la cooperació: els infants veuen la necessitat de treballar conjuntament amb els seus companys per tal que el creixement i manteniment de les plantes sigui l'adequat.

Gràcies a l'hort que ofereix l'escola, els alumnes aprenen sobre la diversitat – tant social, com cultural, com biològica (Breiting, Mayer, Mogensen, 2005):

- Social: el fet de deixar que les famílies i altres persones del poble col·laborin en les tasques de l'hort fa que els infants s'adonin de les maneres diverses que hi ha de treballar un hort, de pensar, d'actuar, etc. Tanmateix, el treball a "l'hort escolar propicia situacions per poder parlar de les classes socials, de les discapacitats i també de l'ajuda comunitària" (Nimmo i Hallet, 2008, p.5).

- Cultural: actualment a les escoles conviuen moltes cultures diferents. L'hort reflexa els diversos gustos i cultures de cada família, per aquest motiu s'ha de deixar que totes les famílies puguin aportar les seves plantes i hortalisses al nostre hort (Nimmo i Hallet, 2008)

- Biològica: és a dir, la diversitat de plantes que es poden cultivar a l'hort. Tal i com s'ha dit en l'anterior punt, a les escoles, actualment, hi ha cultures diverses. Això s'ha d'aprofitar per introduir al nostre hort (amb la mesura que sigui possible) plantes d'altres països, d'aquesta manera ajudarem a que tots els infants siguin protagonistes i, de la mateixa manera, s'aprendrà aspectes de cada cultura.

Si els adults oferim la oportunitat als infants de poder cuidar i interessar-se per les plantes i el medi ambient, estem provocant que els nens i nenes no siguin indiferents davant les coses, sinó que es preocupin tant per la natura com també pels altres (Nimmo i Hallet, 2008).

Per últim, es voldria afegir un altre valor molt important: els infants, treballant l'hort, poden veure la necessitat de respectar els animals que es poden trobar en ell. S'ha de tenir clar que l'hort és un ecosistema i que, com a tal, hi apareixeran animals com cargols, erugues, pugons, cucs, etc. i que si se'n elimina un segurament n'apareixerà un altre. Per tant, hem de deixar que la natura faci el seu curs ja que, si no fem res contra aquests petits animals, a poc a poc aniran apareixen carnívors com les aranyes i els ocells que ja faran la feina per nosaltres. En resum, amb l'hort escolar els infants poden arribar a aprendre a respectar el cicle de l'ecosistema i, com a conseqüència, els animals que el formen; tot i així, cal tenir en compte que no sempre serà així però com a mestres hem d'intentar que, com a mínim tinguin un cert respecte cap a aquests animals.

És important promoure aquests valors ja que "hem d'educar als estudiants com a ciutadans actius per un canvi social i ambiental" (Breiting, Mayer, Mogensen, 2005, p.7).

Paper del mestre

La tasca del mestre en el projecte de l'hort escolar és molt important, ja que és qui guia els infants i els ajuda a reflexionar.

Tal i com explica la FAO, és important que el responsable més directa de l'hort, és a dir, el professorat, el dongui a conèixer a les famílies i, per fer-ho, els podria, per exemple, invitar a visitar-lo, a col·laborar-hi etc. (FAO, 2006). Tanmateix, ha d'oferir oportunitats per tal que els infants tinguin la oportunitat d'explorar l'hort, és a dir, "que tinguin contacte amb la terra i amb els seus elements" (Estévez, 2012, p.205); d'aquesta manera cada vegada se'l faran més seu, el coneixeran molt millor i, per tant, el respectaran i cuidaran.

Una altra de les tasques que ha de tenir el professorat és la de fer l'adaptació curricular pertinent a l'hort, és a dir, crear, si és convenient, el material necessari per

treballar-lo, adequar aquest material a l'edat dels infants a qui vagi destinat el projecte de l'hort, pensar en les àrees del currículum que es volen treballar, etc.

Tal i com s'ha vist a l'àmbit "Treball educatiu", els infants tenen un paper molt important i essencial a dins de l'hort. Però els nens i nens actuaran d'una manera o d'una altra depenent dels objectius que s'hagi plantejat el mestre. A tall d'exemple, si el professor, en un moment donat, convida als infants a anar a l'hort a cantar una cançó sobre les marietes el que estarà treballant és l'àrea de "Comunicació i llenguatges", en canvi si van a aquest espai a plantar els maduixers el que estarà treballant serà l'àrea de "Descoberta de l'entorn". Per tant, el contingut que es treballi a l'hort escolar depèn del que el professorat es planteja treballar-hi.

El grup motor de l'hort serà l'encarregat de pensar quin és el millor hort per l'escola, però cada professor ha d'adequar aquest als seus infants, és a dir, no és el mateix un hort per alumnes de sisè de primària que un per nens i nens de P3. Per exemple, si s'ha decidit que s'utilitzaran les taules de cultiu, les mestres de P3 han de demanar al grup motor que encarregui, almenys, una taula a la mida dels seus alumnes, ja que sinó aquests no podran explorar ni treballar l'hort adequadament.

Pel que fa als valors, per tal que els mestres els puguin transmetre als seus alumnes, primer els han de fer explícits ells, és a dir, com es diria vulgarment, han de "predicar amb l'exemple".

Escutia proposa uns punts claus per tal que l'hort escolar sigui un èxit a l'escola (Escutia, 2009). Tot i que, a mesura que aneu llegint, podeu considerar que alguns punts no formarien part de la tasca del mestre, es considera que sí ja que el mestre ha de lluitar en tot moment perquè l'hort escolar sigui l'adequat pels seus alumnes; per tant, s'ha d'encarregar de fer arribar les seves peticions al grup motor de l'escola:

1. Fer-ho simple
2. Mantenir una ment oberta a canvis i a adaptacions
3. Seleccionar plantes adequades i senzilles de cultivar
4. Saber aprendre dels errors
5. Planificar activitats que ens ofereixin resultats immediats i d'altres que n'ofereixin a un termini més llarg.
6. Escollir un hort ha de ser ecològic

7. Excitar els sentits
8. Evitar plantes verinoses i elements que puguin ser perillosos per als infants (pesticides, eines que tallin, etc.)
9. Fomentar la curiositat
10. Afavorir diferents ecosistemes i la presència d'animals silvestres a l'hort (insectes, capgrossos, etc.)
11. Ser pacients i tolerants
12. Divertir-se

El meu hort ideal

Després de realitzar una recerca en diversos documents i de redactar-ne aquest treball, es voldria fer un resum de tot el que s'ha dit. El resum reflectirà les idees que semblen més interessants i que es podrien incloure a dins del meu pensament "d'hort ideal".

Quan l'escola decideix que s'ha de crear un hort escolar, és important animar a un grup de persones a tirar endavant aquest projecte. Això és important, ja que seran elles les que crearan el projecte, pensaran un lloc per ubicar l'hort, el calendari de conreu que utilitzaran, etc.

S'ha de tenir clar que l'hort escolar és un espai pels infants de l'escola; no només el professorat o l'equip gestor hi ha de dedicar hores, sinó també els alumnes. La tasca d'aquests no ha de solament observar i indagar sobre el que han vist, sinó que han de treballar la terra i han d'experimentar amb ella. És molt important que els nens i nens puguin explorar tots els elements que formen l'hort (la terra, els insectes, les plantes, etc.)

L'hort escolar, com a espai educatiu que és, s'ha d'obrir a tota el municipi; no només al a comunitat educativa sinó també a la gent del poble. Si l'escola ofereix la oportunitat que tothom que vulgui pugui participar en el projecte, a curt termini es podran veure molts bons resultats: pensaments diversos sobre l'hort, maneres de treballar diferents, plantes que són desconegudes per nosaltres i que aporten molts nutrients, etc.

Tanmateix, amb l'entrada a l'hort de diferents persones i, com a conseqüència, de diverses cultures, els infants podran adquirir molts valors: la diversitat, el respecte, el treball cooperatiu, etc.

Si deixem que els nostres infants participin del treball de l'hort, per exemple, escollint on volen plantar les hortalisses, regant, treien les males herbes, decidir les normes que hi hauria d'haver a l'hort, treballant la terra, etc. veurem que, de mica en mica, es sensibilitzen amb la natura i s'empatitzen amb ella. Amb això s'aconsegueix inculcar un valor molt important, per mi el que més: el respecte per la natura, ja que amb aquest s'inclouen els altres. Quan em refereixo a natura no vull dir només les plantes, els arbres, etc. sinó també tots els animals – petits o grans – que la formen. Si estimes la natura i treballes amb ella respectes a les persones i les seves cultures; aprens dels errors i superar-los; entens que s'ha de treballar conjuntament amb altres persones per tal que tot funcioni; etc.

Tot això, però, no es pot aconseguir si no hi ha una bona tasca de l'adult. Aquest ha de fer explícits els seus valors als infants, per tant el mestre, com a tal, primer ha de saber quins són els seus valors, si els vol transmetre als infants i com ha de fer i, tot s'ha de dir, això no és una tasca fàcil. El que sí que és molt important és que els infants aprenen dels adults, per tant si el mestre té pensat transmetre uns valors i unes normes als seus alumnes, ell ha de ser el primer a tenir aquests valors i a respectar aquestes normes.

Pel que fa als tipus d'hort, penso que el més adequat pels infants és l'hort en solcs o bé les taules de cultiu. En el cas que no hi hagi espai i es tingui interès en crear un hort escolar, també es donaria per vàlid els recipients com les torratxes. Penso que aquests són els més adequats ja que, a part de poder-se adaptar a la mida i necessitats dels infants, també es pot adequar a l'escola, als seus espais i als seus interessos. Tanmateix, els nens i nenes poden treballar l'hort de manera adequada, és a dir, tal i com s'ha fet "tota la vida".

Un mètode que descartaria és el de parades en cretall. Pensant amb tot el que s'ha dit anteriorment i posant-me en el paper de mestre i d'infant, crec que no és un mètode adequat per les següents raons:

- Com a futura mestra d'educació infantil penso que la tasca de crear-lo és molt complexa ja que, primer, necessites bastant espai per poder-lo fer; segon, depenent amb l'edat que vulguis fer l'hort, els infants no et podran ajudar a crear-lo ja que és

complicat. Per tant, un dels factors, que considero que és el més important, ja no es compleix, que és que els infants participin en tot moment de les tasques de l'hort.

- Posant-me al paper de l'alumne, crec que no es pot treballar l'hort com a tal, és a dir, arrencant-ne les males herbes, anant-lo a regar cada dia, etc.

Per últim, es voldria destacar la importància que hi hagi unes normes a l'hort. Aquestes no només s'han de referir al comportament - no trepitjar els espais plantats, per exemple - sinó també de moviment - hem de passar pels camins marcats, a tall d'exemple; per tant, aquestes normes han de reflectir tot allò essencial perquè la tasca a l'hort sigui ordenada i adequada.

No només és rellevant el fet que hi hagi un reglament que han de complir infants i adults sinó també la manera com s'expressa; és a dir, és recomanable que quan s'expressin les normes o s'escriguin no utilitzin la paraula "prohibit" o "no s'ha de..." ja que els infants poden veure l'hort com un espai restrictiu.

L'ideal seria utilitzar frases o rimes que deixessin clar que hi ha coses que no s'haurien de fer, a tall d'exemple, si es vol expressar que els infants no han de fer mal als animals de l'hort, en comptes de dir "Prohibit fer mal als animals" es podria dir "A l'hort hi ha algun animal, observem-los i no els hi fem mal!".

Aplicació

Recull de dades

Després de veure la teoria sobre l'ús educatiu de l'hort, és convenient veure com es porta realment a la pràctica. Per aquest motiu s'ha decidit fer una investigació a partir de dos casos: una escola rural amb 21 alumnes i una escola urbana de dues línees. La primera és la que està situada a Vilanova de Sau i la segona és Els Quatre Vents de Manlleu. Amb el això, el que es pretén és veure quin ús educatiu en fan, almenys, dues escoles situades en contextos diferents. Aquestes escoles no han estat escollides a l'atzar, sinó que la primera és on s'han estat fent les pràctiques aquest any i la segona s'hi va estar de practicant fa dos anys; per tant, tant l'una com l'altra, en certa manera, eren conegudes.

Cal tenir en compte que tant les entrevistes com les observacions s'han fet a mestres i alumne d'Educació Infantil ja que el que es pretenia era veure l'ús educatiu que es feia de l'hort en aquesta etapa.

La investigació ha estat qualitativa ja que, com s'ha dit, s'ha fet l'anàlisi de dos casos. S'ha escollit aquest tipus d'orientació metodològica ja que el que es pretén és fer un estudi a fons de dues escoles situades en contextos diferents i no pas investigar com treballen l'hort totes les escoles d'una mateixa zona.

Aquest estudi s'ha fet a través d'entrevistes i de la observació directa – que es poden trobar als annexos dels mateix treball – i que seguidament s'explicarà detingudament en què han consistit:

Entrevistes: aquestes s'han realitzat a professorat de l'escola que està vinculat amb l'hort. Tant a una escola com a l'altra només s'ha fet una entrevista a un mestre, en aquest cas al responsable més directa de l'hort; això ha fet que els resultats obtinguts siguin la opinió d'una sola persona i no de l'escola en general. Segurament, si les entrevistes s'haguessin estès a altre personal de l'escola, com pot ser la direcció, els resultats haguessin estat més complets.

Hi ha hagut una petita variació pel que fa a l'escola Quatre Vents de Manlleu. En aquest cas es van fer dues entrevistes: una a la coordinadora d'educació infantil i l'altra a una mare de l'AMPA. Pel que fa a la primera, tot i no treballar directament l'hort, va ser una de les impulsores, per aquest motiu va ser interessant parlar amb ella per veure quins objectius es plantejaven amb l'hort; d'altra banda, es va entrevistar a la mare ja que està molt vinculada a l'hort i, de fet, és qui ajuda i assessora al professorat. En aquesta escola es van fer dues entrevistes per què, com s'ha dit anteriorment, tot i haver fet les pràctiques fa dos anys, no es tenia gaire coneixement del treball que es feia a l'hort, per aquest motiu es va creure convenient realitzar dues entrevistes per així poder extreure més informació.

El tipus d'entrevista que es va utilitzar va ser semiestructurada ja que el que es pretenia era recollir informació a partir d'un ambient, el més semblant possible, de conversa i, d'aquesta manera, crear un clima de cordialitat.

L'entrevista estava formada per poques preguntes i el més obertes possible, ja que d'aquesta manera les persones entrevistades van poder expressar-se amb més llibertat. Com es podrà observar a continuació, apareixen dues entrevistes diferents; la primera que és la que es va utilitzar als mestres i la segona a la mare de l'AMPA. L'única

diferència que hi ha entre una i altra és la variació d'algunes preguntes ja que es volia extreure informació diferent tant d'un membre de la comunitat com de l'altre:

Preguntes per l'entrevista amb el/la mestra

- Com va sorgir la idea de crear un hort a l'escola?
- Qui i com es gestiona aquesta hort?
- Quin paper té cada agent dins la gestió de l'hort?
- Qui participa en el treball de l'hort escolar? És a dir, només planten, cullen, porten llavors, etc. els professors i els infants o també ho fan altres membre de la comunitat educativa?
- Quin tipus d'hort utilitzeu? Per què aquest i no un altre?
- Explica'm un dia a l'hort. I els infants què fan a l'hort?
- Quines àrees es solen treballar amb l'hort?
- Per tant, quan es treballa a l'hort, què es pretén que aprenguin els infants?
Quines activitats porteu a terme amb l'hort?
- Explica'm una de les activitats?
- L'hort consta dins del PEC? El podria veure?
- Quin paper creus que haurien de tenir els infants a l'hort?
- Quin paper creus que hauria de tenir la comunitat educativa?
- Quin paper creus que hauria de tenir el professorat a dins de l'hort?
- Creus que és important l'ús de l'hort com a eina educativa? Per què?

Preguntes per l'entrevista amb el/la pare/mare de l'AMPA

- Com va sorgir la idea de crear un hort a l'escola?
- Qui i com es gestiona aquest hort?
- Quin paper té cada agent dins la gestió de l'hort?
- Qui participa en el treball de l'hort escolar? És a dir, només planten, cullen, porten llavors, etc. els professors i els infants o també ho fan altres membre de la comunitat educativa?
- Quin tipus d'hort utilitzeu? Per què aquest i no un altre?
- I els infants què fan a l'hort?
- Per tant, quan es treballa a l'hort, què es pretén que aprenguin els infants?
- Quin paper creus que haurien de tenir els infants a l'hort?
- Quin paper creus que hauria de tenir la comunitat educativa?
- Quin paper creus que hauria de tenir el professorat a dins de l'hort?
- Creus que és important l'ús de l'hort com a eina educativa? Per què?

Observacions: només es va realitzar una observació a cada escola i tot el que es va poder veure es va recollir en un diari de camp. Tal i com s'ha dit en les entrevistes, segurament, si s'haguessin fet més observacions, els resultats obtinguts haurien estat diferent que els que es poden trobar en el present treball.

Un fet que cal tenir en compte és el següent: el fet d'haver estat fent les pràctiques a una de les escoles durant dos mesos pot intervenir en els resultats ja que se'n ha pogut obtenir més informació que no pas en l'altre escola. En la mesura del possible, s'ha intentat que això no fos així i ser el més objectiu possible.

Procés d'anàlisi

El recull de les dades, tal i com s'ha dit, s'ha fet a partir de les entrevistes i les observacions i aquestes han estat analitzades seguint els següents passos:

1r. Transcriure les entrevistes i redactar les observacions fetes⁶.

2n. Assignar un color per cada àmbit (aquests estan explicats detingudament a la teoria del mateix treball):

Gestió de la participació

Treballar a l'hort

Tasca educativa

Paper del mestre

3r. Marcar tant a les entrevistes com a les observacions tots aquells aspectes relacionats amb cada un dels àmbits.

4t. Crear unes taules de buidatge⁷ per cada àmbit a analitzar. Cada una està formada per tantes columnes com subapartats té l'àmbit i tantes files com entrevistes i observacions s'han fet. Cal tenir en compte s'han utilitzat dues taules per cada àmbit, o sigui, una per l'escola de Vilanova de Sau i l'altra per l'escola Quatre Vents de Manlleu.

⁶ Annexos, Entrevistes, pp. II - X
Annexos, Observacions, pp. XIV - XVII

⁷ Annexos, Taules de buidatge, pp. XXI - XXVIII

En aquestes taules s'hi ha anat col·locant tots aquells aspectes que s'han marcat en les entrevistes i en les observacions referents a cada àmbit.

Un exemple de taula utilitzada per l'escola rural seria el següent:

	Gestió de la participació				
	Grup gestor	Participació de les famílies	Participació de la comunitat educativa	Participació dels alumnes	Participació del professorat
Entrevista					
Observació					

Exemple de taula utilitzada per l'escola urbana:

		Gestió de la participació				
		Grup gestor	Participació de les famílies	Participació de la comunitat educativa	Participació dels alumnes	Participació del professorat
Entrevista	Mestra de l'escola					
	Mare de l'AMPA					
Observació						

5è. Creació i anàlisi de les taules de resultats que apareixen i s'expliquen a continuació.

Taules i descripció de resultats

Les taules que trobeu a continuació corresponen als resultats que s'han obtingut després d'analitzar les entrevistes i les observacions fetes. Aquestes taules són la continuïtat de les taules de buidatge, és a dir, després d'analitzar detingudament cada entrevista i cada observació feta s'han obtingut els resultats que podeu trobar a continuació

Apareixen dos apartats diferents, una per l'Escola de Vilanova de Sau i l'altre per l'Escola Quatre Vents de Manlleu. En cada un hi ha 4 taules que corresponen als quatre àmbits explicats a la teoria; cada un està dividit per diversos subapartats, que també són els que podem trobar a la part teòrica del mateix treball.

Tanmateix, després de cada taula, hi ha una justificació i argumentació sobre els resultats obtinguts. El que es pretén amb això és fer adonar que el que s'ha dit no ha estat una inventiva, sinó al contrari, que tot el que apareix ha estat explicat per la persona entrevistada i/o observada directament.

Escola Vilanova de Sau

	Gestió de la participació				
	Grup gestor	Participació de les famílies	Participació de la comunitat educativa	Participació dels alumnes	Participació del professorat
Resultats	L'escola no té grup gestor, sinó que la gestió la fan, sobretot, els infants i el mestre de l'àrea de descoberta	Les famílies participen aportant la seva experiència sobre el tema, assessorant, donant llavors, etc. però no treballen	A part de les famílies no ho ha ningú més de la comunitat educativa per col·labori en la tasca de l'hort.	Tot i que el mestre va dir que treballava més l'hort escolar eren els alumnes de cycle inicial i mitjà, pel que s'ha pogut observar els	És el mestre de l'àrea de descoberta de l'entorn i de coneixement del medi el responsable de l'hort i, per tant, el que, juntament amb els infants, el

	de l'entorn.	directament a l'hort.		que hi fan més tasques són els infants de parvulari. Pel que s'ha pogut entreveure amb l'entrevista i amb l'observació, qui el gestiona realment és ell ja que és qui convida a les famílies a portar a les llavors, qui decideix quan s'ha de preparar la terra per sembrar, etc.	gestiona. Tot i així, tot i que no quedar reflectit en el diari de camp, la mestra de primària és la responsable del compostatge, és a dir, s'encarrega de recollir la matèria orgànica que porten els alumnes, de controlar el compostatge i dir quan està a punt per utilitzar.
--	--------------	-----------------------	--	---	--

Gestió de la participació

Grup gestor:

L'escola no té un grup gestor definit, sinó que la gestió la fan, sobretot, els infants i el mestre de l'àrea de descoberta de l'entorn, ja que, tal i com va dir el mestre de l'escola "els nens, en principi, són qui ho gestionen i qui ho fan tot, cada un dins de les seves capacitats i possibilitats de fer"⁸. El mestre és el que "convida als infants a anar dient el que van fer fa dies anteriors, és a dir, treure les males herbes i plantar-ne de bones, com per exemple, el coriandre, la col, les pastanagues, les faves, les cebes i els ceballots i els alls"⁹. Aquest un exemple entre d'altres que podem trobar sobre la gestió que fa el mestre de l'hort.

⁸ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.III, T8

⁹ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, pp.XIV

Participació de les famílies:

Les famílies participen aportant la seva experiència sobre el tema, assessorant, donant llavors, etc. però no treballen directament a l'hort.¹⁰

Participació de la comunitat educativa

A part de les famílies no hi ha ningú més de la comunitat educativa per col·labori en la tasca de l'hort. De fet, el mestre, en un moment de l'entrevista, va dir que la comunitat educativa hauria d'aprofitar més l'hort.¹¹

Participació dels alumnes

Tot i que el mestre va dir que qui treballava més l'hort escolar eren els alumnes de cicle inicial i mitjà¹², pel que s'ha pogut observar els que hi fan més tasques són els infants de parvulari¹³ ja que, en el moment de la observació, són els que van posar a punt la terra per poder plantar-hi les hortalisses de la primavera.

Tanmateix, va dir que "els alumnes, en principi, són els primers en gestionar-lo"¹⁴ però, pel que s'ha pogut entreveure amb l'entrevista i amb l'observació, qui el gestiona realment és ell ja que és qui convida a les famílies a portar a les llavors, qui decideix quan s'ha de preparar la terra per sembrar, qui diu els grups que treballen l'hort...

Participació del professorat

És el mestre de l'àrea de descoberta de l'entorn i de coneixement del medi el responsable de l'hort i, per tant, el que, juntament amb els infants, el gestiona.¹⁵

Tanmateix, però, la resta de mestres de l'escola també s'interessen per l'hort, per exemple, la tutora de primària és l'encarregada del compostatge¹⁶ i, per tant, és la responsable d'animar als alumnes a portar matèria orgànica, de dir quan el compostatge està a punt d'utilitzar, etc.

¹⁰ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, pp.IV-V, T16, T17, T19, T38.

¹¹ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.VI, T51 i T52

¹² Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.IV, T26

¹³ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, pp. XIII - XIV

¹⁴ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.III, T4

¹⁵ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.III,VI, T10, T48

¹⁶ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.VI, T54

L'hort: espais i cultiu		
	Tipus d'hort	Calendari de l'hort
Resultats	<p>L'hort utilitzat és un hort en solcs, però les seves parcel·les no tenen cap mida preestablerta, és a dir, cada solc existent ha estat creat a partir de les necessitats. Per aquest motiu, cada un té una mida diferent. Entre solc i solc hi ha un camí per poder passar i accedir al següent.</p> <p>L'hort està limitat per unes fustes, que serveixen per separar l'hort de la resta del pati. Tot i així, és obert, per tant els alumnes i poden accedir sempre que vulguin.</p>	<p>A les dates de l'observació i de l'entrevista, a l'hort de l'escola hi havia plantes de l'hivern, per exemple, faves, cebes i enciams.</p> <p>Tal i com em va explicar el mestre, a l'hort també hi havia una planta provinent de Perú, el coriandre, que és molt semblant al julivert i, de fet, és també una espècie.</p>

L'hort: espais i cultiu

Tipus d'hort

L'hort que s'utilitza és un hort en solcs, però les seves parcel·les no tenen cap mida preestablerta, és a dir, cada solc existent ha estat creat a partir de les necessitats del mestre que, aquell any, gestiona l'hort. Per aquest motiu, cada solc té una mida diferent. Entre solc i solc hi ha un camí per poder passar i accedir al següent.

L'hort està situat en una banda del pati¹⁷ i els infants hi poden accedir sempre que vulgui ja que no està ballat, només està limitat per unes fustes, que serveixen per separar l'hort de la resta del pati.

Calendari de l'hort

A les dates de l'observació i de l'entrevista, a l'hort de l'escola hi havia plantes de l'hivern, per exemple, faves, cebes i enciams; per tant es pot dir que es segueix, tal i com va explicar el mestre, un calendari establert¹⁸.

¹⁷ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV

¹⁸ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.III - IV, T11, T12 i T18.

Tot i que moltes de les hortalisses que hi ha són autòctones, a l'hort també hi havia una planta provinent de Perú, el coriandre¹⁹, que és molt semblant al julivert i, de fet, és també un tipus d'espècie utilitzada per cuinar.

Treball educatiu			
	Tasca dels infants	Normes	Valors
Resultats	<p>Aquests observen, experimenten amb la terra, la treballen, la preparen per la pròxima sembra, en treuen les males herbes, la reguen, etc. Per tant, són ells els que ho fan tot.</p> <p>Tanmateix parlen dels tasques fetes i que s'hi haurien de fer.</p> <p>Els observen i són els que busquen el perquè i la solució de les coses.</p>	<p>Els infants saben que hi ha unes normes que s'han de seguir, per exemple, que hi ha uns camins de pas i que, per tant, no podem passar pel mig dels solcs. També tenen molta cura a l'hora d'arrencar les males herbes i deixar les bones.</p> <p>Tanmateix, si veuen que hi ha algun infant que no compleix alguna de les normes marcades, són ells els encarregats de cridar-li l'atenció o bé avisar al mestre perquè ho faci.</p>	<p>També són molt conscients de la tasca que comporta cuidar un hort ja que, com s'ha dit en la gestió de la participació, són ells els que el gestionen i, per tant, ho fan tot.</p> <p>Tanmateix respecten les plantes i els insectes de l'hort, ja que saben que algun d'ells són necessaris pel creixement de les plantes.</p>

Treball educatiu

Tasca dels infants

Aquests observen, experimenten amb la terra, la treballen, la preparen per la pròxima sembra, en treuen les males herbes, la reguen, etc. Per tant, tal i com va dir el mestre a l'entrevista, "els nens, en principi, són qui ho gestionen i qui ho fan tot, cada un dins de les seves capacitats i possibilitats"²⁰.

¹⁹ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.III - IV, T15, T16 i T20.

²⁰ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV – XVI

Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.III, T8

Normes

Els infants saben que hi ha unes normes que s'han de seguir, per exemple, que hi ha uns camins de pas i que, per tant, no podem passar pel mig dels solcs. També tenen molta cura a l'hora d'arrencar les males herbes i deixar les bones; de fet, tal i com es pot veure en les observacions fetes, els infants pregunten tot moment si el que estan a punt d'arrencar és una mala herba o no²¹.

Tot i així, abans de cada tasca a fer, el mestre dóna algunes normes bàsiques²², com per exemple com han d'arrencar les males herbes i quines són; només cal que les digui una vegada perquè els infants comprenguin què i com ho han de fer²³.

Tots els infants són conscients que han de seguir les indicacions donades pel mestre però, si veuen que hi ha algun infant que no compleix alguna de les normes marcades, són ells els encarregats de cridar-li l'atenció o bé avisar al mestre perquè ho faci.²⁴

Valors

Es pot observar que els infants són molt conscients de la tasca que comporta cuidar un hort; això es veu, sobretot, amb la importància que donen el fet d'arrencar les males i no les que són bones; de fet, són ells els que realitzen totes les tasques, per tant s'adonen de l'esforç que suposa cuidar i mantenir un hort.²⁵

Tanmateix respecten les plantes i els insectes de l'hort, ja que, tal i com els ha explicat el mestre, saben que alguns d'ells són necessaris pel creixement de les plantes²⁶.

	Paper del mestre
Resultats	<p>El mestre és el que dóna les explicacions necessàries sobre tot allò que es troba a l'hort i el perquè hi és; també, ell és el que dóna unes pautes que han de seguir, però dóna les bàsiques.</p> <p>D'altra banda, deixa que els infants ho facin tot (observar, arrencar, treballar la terra, etc.), inclús els deixa manejar les eines de l'hort. Tot i així, ell també participa activament de la tasca.</p> <p>El mestre, com a un dels gestors de l'hort que és, demana la col·laboració de les famílies en la tasca de l'hort, per exemple, aportant les llavors necessàries per plantar</p> <p>El mestre és un guia, és a dir, en tot moment convida als infants a experimentar, a observar, etc. però deixa que cada infant ho faci al seu</p>

²¹ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV

²² Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau p.VI, T48.

²³ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV

²⁴ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV

²⁵ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV

²⁶ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV

ritme i segons les seves necessitats i les seves possibilitats.

Per últim, l'àrea que es treballa amb l'hort és la de descoberta de l'entorn. Tot i així, també es dóna èmfasi a la de comunicació i llenguatge, ja que els infants en tot moment verbalitzen el que han vist, el que estan veient o fent, etc.

Paper del mestre

El mestre, com a un dels gestors de l'hort que és, demana la col·laboració de les famílies²⁷ en la tasca de l'hort, per exemple, aportant les llavors necessàries per plantar.

El mestre és un guia, és a dir, en tot moment convida als infants a experimentar, a observar, etc.²⁸ i ell també participa de les activitats que proposa; un exemple molt clar és quan va dir als alumnes que havien d'arrencar les males herbes i el primer a fer-ho va ser ell²⁹

Tal i com s'ha pogut observar – i tal i com va dir el mateix mestre a l'entrevista³⁰ – els infants treballen a partir de les seves necessitats i possibilitats³¹ i el mestre deixa que sigui així, ja que d'aquesta manera tots participen de la tasca.

Per últim, l'àrea principal que es treballa amb l'hort és la de descoberta de l'entorn³². Tot i així, també es dóna èmfasi a la de comunicació i llenguatge, ja que els infants canten cançons sobre alguns aspectes de l'hort; en tot moment verbalitzen el que han vist, el que estan veient o fent, ,etc.³³ i el mestre és el que provoca que hi hagi aquests moments de conversa ja que realitza preguntes als infants com, per exemple, quants punts tenen les marietes, com és que tenen les mans brutes, etc.³⁴

²⁷ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau p.IV, T18 i T20.

²⁸ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XV i XVI

²⁹ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XVI

³⁰ Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.III, T8

³¹ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XVI

³² Annexos, Entrevistes, Entrevista al mestre de l'escola de Vilanova de Sau, p.V, T32.

³³ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XVI

³⁴ Annexos, Observacions, Escola Vilanova de Sau, p. XVI

Escola Quatre Vents de Manlleu

	Gestió de la participació				
	Grup gestor	Participació de les famílies	Participació de la comunitat educativa	Participació dels alumnes	Participació del professorat
Resultats	<p>El que gestiona l'hort és, sobretot, l'AMPA i l'escola.</p>	<p>Les famílies no participen de les tasques de l'hort, només hi ha una mare de l'AMPA, que a més és l'encarregada de proporcionar el material, assessorar a les mestres, etc.</p>	<p>L'Ajuntament, cada any, proporciona plantes, per exemple, un enciam per cada infant.</p> <p>La mestra va dir que la comunitat educativa s'implica bastant en la tasca, tot i que això no es va poder veure en les observacions.</p> <p>La mare va explicar que a l'estiu qui cuida l'hort són els monitors del casal, juntament amb els infants.</p>	<p>L'hort forma part d'un ambient i està destinat als alumnes de parvulari.</p> <p>Els infants només van a l'hort un cop per setmana, el dimecres, que és quan hi ha l'ambient i cada setmana és un grup d'alumnes diferent. Per tant, cada infant treballa a l'hort un cop al trimestre.</p> <p>Quan els alumnes van a l'hort, surten una estona a veure què hi ha plantat, si convé reguen i després, els que volen, es queden i els</p>	<p>La que gestiona l'hort és la mestra responsable de l'ambient en concret. Les altres mestres només hi van si aquesta els demana que ho facin.</p> <p>Algunes de les mestres han fet algun curs de l'OPE.</p>

				<p>que no van a jugar.</p> <p>Tot i així, per classes, van a donar un cop d'ull a l'hort si és necessari.</p> <p>Els alumnes de cicle inicial planten en torratxes i els de sisè estan elaborant el projecte de com serà la bassa que volen construir a l'escola.</p>	
--	--	--	--	---	--

Gestió de la participació

Grup gestor:

Tot i que no hi ha un grup creat, el que gestiona l'hort és, sobretot, l'AMPA i l'escola ³⁵.

Participació de les famílies:

Les famílies no participen de les tasques de l'hort; tal i com explica la mestra de l'escola, "hi ha la Tàmia (una mare de l'AMPA) que és una mica qui ens porta el material, ens ve a fer una mica d'assessorament de què i quan s'ha de plantar"³⁶.

Aquesta mare explica que quan porta les plantes dóna algunes orientacions a les mestres de com plantar-les, però mai els diu pas a pas com ho fan de fer³⁷.

Participació de la comunitat educativa

L'Ajuntament, cada any, proporciona plantes, per exemple, un enciam per cada infant³⁸

³⁵ Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, p.XI, T109.

³⁶ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.VIII, T64.

³⁷ Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, pp. XI - XII, T113 i T115

³⁸ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p. IX, T94

La mestra va dir que la comunitat educativa s'implica bastant en la tasca, tot i que això no es va poder veure en les observacions.³⁹

Els monitors d'estiu també col·laboren en el manteniment de l'hort⁴⁰, ja que en aquesta època, al no haver-hi els mestres, ells, juntament amb els infants, són els encarregats de fer-ne el manteniment.

Participació dels alumnes

L'hort forma part d'un ambient i està destinat als alumnes de parvulari.⁴¹

Tal i com va explicar la coordinadora d'Educació Infantil de l'escola, els infants només van a l'hort un cop per setmana, el dimecres, que és quan hi ha l'ambient i cada setmana és un grup d'alumnes diferent⁴². Per tant, cada infant treballa a l'hort un cop al trimestre. Tot i així, per classes, van a donar un cop d'ull a l'hort si és necessari.⁴³

El fet que els alumnes vagin a l'hort només un cop per setmana i per grups, també es va poder observar en directa, ja que el dia que va anar a visitar l'hort era en dimecres i la mateixa mestra encarregada de l'ambient em va explicar que els dimecres els destinaven a l'hort i els dijous a visitar l'entorn de l'escola.⁴⁴

Quan es va anar a fer l'observació del treball a l'hort, es va poder veure que els alumnes van a l'hort, surten una estona a veure què hi ha plantat, si convé reguen i després, els que volen, es queden i els que no van a jugar⁴⁵

Tot i que l'hort està destinat, bàsicament, als infants de parvulari, els alumnes de cicle inicial també estan animats amb l'hort i planten en torratxes i els de sisè estan elaborant el projecte de com serà la bassa que volen construir a l'escola⁴⁶

Participació del professorat

La que gestiona l'hort és la mestra responsable de l'ambient en concret. Les altres mestres només hi van si aquesta els demana que ho facin⁴⁷. Ella i d'altres mestres han fet algun curs de l'OPE (Oficina de Promoció econòmica de Manlleu).⁴⁸

³⁹ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.IX, T94

⁴⁰ Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, p.XIII, T141.

⁴¹ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.VII, T62

⁴² Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.VIII, T79 i T80.

⁴³ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p. VIII-IX, T80 i T82.

⁴⁴ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XVI

⁴⁵ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XX

⁴⁶ Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, p.XI, T113

⁴⁷ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, pp. VIII, T64. Veure també: Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, p.XI, T105

⁴⁸ Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, p.XII, T121.

L'hort: espais i cultiu		
	Tipus d'hort	Calendari de l'hort
Resultats	<p>L'hort està creat a través de 4 taules de cultiu, totes elles a la mida dels infants. Hi ha dues mides diferent de taules: les primeres són més baixes que les segones.</p> <p>Tal i com va dir la mestra responsable de l'hort, aquest espai és simbòlic, el que estaria realment bé és tenir un hort al terra. Però, com va dir la coordinadora d'educació infantil, perquè els infants vegin com funciona ja n'hi ha prou.</p>	<p>A l'hort hi ha plantades 3 tipus de plantes: les que nosaltres mengem, les que serveixen per cridar l'atenció d'alguns insectes i les aromàtiques, Pel que es va poder observar, les plantes que hi havia eren totes autòctones i corresponien a la temporada d'hivern ja que, per exemple, hi havia escarola, cebes, etc.</p> <p>Tot i així, no hi havia cap planta que no fos del país, tot i que la mare de l'AMPA hagués dit que sí.</p>

L'hort: espais i cultiu

Tipus d'hort

L'hort, tal i com explica la mestra i la mare entrevistades, és ecològic⁴⁹ i està format per quatre taules de cultiu fetes a la mida dels infants⁵⁰; de fet hi ha dues mides diferents: les dues primeres són més altes que les segones⁵¹.

Calendari de l'hort

A l'hort, tal i com diu la mestra responsable de l'ambient, hi ha plantades 3 tipus de plantes: les que nosaltres mengem, les que serveixen per cridar l'atenció d'alguns insectes i les aromàtiques⁵².

Pel que es va poder observar, les plantes que hi havia eren totes autòctones⁵³ i corresponien a la temporada d'hivern ja que, per exemple, hi havia escarola, cebes, etc.; per tant, no hi havia cap planta que no fos del país, tot i que la mare de l'AMPA hagués dit que sí⁵⁴.

⁴⁹ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.VIII, T.72

⁵⁰ Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, p.XI, T107. Veure també: nnextos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.VIII, T.74

⁵¹ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XVIII

⁵² Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XX

⁵³ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XX

⁵⁴ Annexos, Entrevistes, Entrevista a una mare de l'AMPA, p.XIII, T144.

Treball educatiu			
	Tasca dels infants	Normes	Valors
Resultats	<p>Tot i que la coordinadora d'infantil va dir que eren tots els infants els que feien les tasques, vaig poder observar que només aquells que estaven interessats (en aquest cas 2 de 23) van ser els que van realitzar les tasques. Tanmateix, pel que fa males herbes, l'única que hi havia la va arrencar la mestra.</p> <p>Els infants van a l'hort, sobretot, a observar el que hi ha i a escoltar les explicacions de la mestra. Cal dir, però, que els alumnes participen activament d'aquestes explicacions ja que corroboren el que la mestra està dient experimentant o observant.</p>	<p>Tot i que al principi la mestra explica que hi ha alguna norma que s'ha de seguir, alguns dels infants no les compleixen i la mestra no els diu res.</p>	<p>Tot i que els infants cuiden l'hort i, per tant, aprenen d'on surt allò que mengen i es potencia l'alimentació saludable, els infants no el respecten, segurament pel fet d'anar-hi un cop al trimestre, ja que no han pogut experimentar la tasca que comporta un hort ni fer-ne el seguiment.</p>

Treball educatiu

Tasca dels infants

Tot i que la coordinadora d'infantil va dir que eren tots els infants els que feien les tasques⁵⁵, vaig poder observar que només aquells que estaven interessats (en aquest cas 2 de 23) van ser els que van realitzar les tasques⁵⁶. Tot i així, tot els infants van a l'hort, sobretot, a observar el què hi ha i a escoltar les explicacions de la mestra⁵⁷. Cal dir, però, que els alumnes participen activament d'aquestes explicacions ja que

⁵⁵ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.VIII, T70.

⁵⁶ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XX

⁵⁷ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. VII -XIX

corroboren el que la mestra està dient experimentant o observant, fent hipòtesis i prediccions sobre el que els està preguntant la professora, etc.⁵⁸.

Normes

Tot i que al principi la mestra explica que hi ha alguna norma que s'ha de seguir, com per exemple que no es poden arrencar les fulles de les plantes, alguns dels infants no les compleixen i la mestra no els diu res⁵⁹.

Valors

Tot i que els infants cuiden l'hort i, per tant, aprenen d'on surt allò que mengen i es potencia l'alimentació saludable⁶⁰, els infants no el respecten⁶¹, ja que, per exemple, n'arrenquen les fulles.

	Paper del mestre
Resultats	<p>La mestra és la que condueix en tot moment l'activitat, dient el que han de fer i explicant tot el que es pot trobar a l'hort.</p> <p>En el moment de convida als infants a investigar ella també ho fa, per tant, també participa de l'activitat.</p> <p>L'àrea que treballen, sobretot, és descoberta de l'entorn, tot i que la coordinadora va dir que l'objectiu dels ambients era treballar l'expressió oral.</p>

Paper del mestre

La mestra és la que condueix en tot moment l'activitat, dient el que han de fer i explicant tot el que es pot trobar a l'hort⁶².

Convida als infants a investigar i ella també ho fa, per tant, també participa de l'activitat.⁶³

L'àrea que treballen, sobretot, és descoberta de l'entorn⁶⁴ (de fet l'ambient s'anomena "Ambient d'entorn i natura"), tot i que la coordinadora va dir que l'objectiu dels ambients era treballar l'expressió oral⁶⁵.

⁵⁸ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. VII -XIX

⁵⁹ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XVII i XIX

⁶⁰ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.IX, T98.

⁶¹ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XVII i XIX

⁶² Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XVII - XX

⁶³ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p.XX

⁶⁴ Annexos, Observacions, Escola Quatre Vents de Manlleu, p. XVII

⁶⁵ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents p.IX, T85.

Conclusions

Limitacions

Quan es realitza qualsevol recerca i investigació sobre algun tema en concret ens trobem amb certes limitacions, i aquest treball no n'és una excepció. Com ja s'ha dit anteriorment, el que es pretenia era fer un estudi de dos casos i no pas extreure una representació gràfica de totes les escoles d'un sector en concret; per aquest motiu, per obtenir la informació necessària, es van realitzar dues observacions – una a cada escola – i tres entrevistes – una a l'escola rural i les altres dues a l'escola urbana. El fet d'entrevistar a només una o dues persones vinculades a l'hort fa que la informació que se'n pugui extreure sigui la visió d'aquesta/es persona/es i no de l'escola en general ni de la comunitat educativa; per tant, cal tenir en compte, que tant els resultats com les conclusions obtingudes s'han pogut veure afectades per aquest fet.

El mateix succeeix amb les observacions: només es va realitzar una observació a cada escola i això també pot influir en els resultats i a les conclusions. Cal tenir en compte, a més, que a l'escola rural si va estar fent pràctiques durant dos mesos i això fa que es tingui més coneixement del treball a l'hort que es fa. Tot això, per tant, encara que s'ha intentat que no, es podria veure reflectit en algun moment en el treball.

Un altre aspecte a destacar és l'entrevista realitzada a un mestre de l'equip de professors de l'Escola Quatre Vents de Manlleu: en aquest cas la persona entrevistada va ser diferent que la persona observada i això també ha pogut afectar en els resultats.

A continuació s'exposaran les conclusions que s'han extret de les dues escoles (la de Vilanova de Sau i la dels Quatre Vents de Manlleu) i es compararan entre elles.

Per últim, vull destacar que aquest apartat es dividirà en quatre blocs, corresponents als quatre àmbits i que, en cada un, es farà una relació dels resultats obtinguts amb la teoria corresponent.

Àmbits

Gestió de la participació

Grup gestor: Escutia (Escutia, 2009) explica que és important que quan escola decideixi crear un hort es plantegi qui el gestionarà. Tant a una escola com a l'altra s'ha pogut veure que hi ha un responsable de la gestió, tot i que en cada una d'elles aquest és diferent. Mentre que a l'Escola de Vilanova de Sau és el mateix professor de l'àrea de Descoberta de l'entorn el que s'encarrega de decidir qui cuida l'hort, què s'hi

planta, etc.; a l'Escola Quatre Vents la que realitza aquesta tasca, sobretot, és una mare de l'AMPA. Es podria dir que a l'escola de Manlleu el paper de la mare és tant rellevant que les mestres han deixat a les seves mans quasi bé totes les tasques de gestió i, per tant, elles es limiten a seguir les indicacions que els dona.

Tot i així, tal i com explica la FAO (FAO,2006), seria important que tot el pes de la gestió no el portés una sola persona sinó que es repartís entre vàries. Pel que s'ha pogut observar en les dues escoles, això no és així, ja que, generalment, és un de sol el que gestiona l'hort – el mestre en el cas de l'escola de Vilanova de Sau i la mare en el cas de l'escola Quatre Vents de Manlleu.

Participació de les famílies: la Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura (FAO,2006) explica que aquestes participaran si consideren que l'hort és una eina educativa important pels seus infants i que és tasca dels mestres fer adonar d'aquest fet invitant les famílies a participar en ell. Només a l'escola rural de Vilanova de Sau s'ha vist això, és a dir, el mestre anima a les famílies a participar en les tasques de l'hort, per exemple, aportant les llavors que s'hi plantaran. De la mateixa manera, sent un hort col·locat al mateix pati de l'escola i, per tant, a la vista de tothom, els familiars poden donar observar l'hort, donar consells, etc.

En canvi, pel que s'ha pogut observar a l'escola Quatre Vents de Manlleu, les famílies no participen de les tasques de l'hort, de fet, com ja s'ha dit anteriorment, només hi ha una mare que és qui proporciona el material, aconsella a les mestres, els treu la por d'utilitzar l'hort, etc. Això, tal i com explica una mare de l'AMPA, és degut, a la ubicació de l'hort i la falta d'espai que hi ha en ell⁶⁶.

Participació de la comunitat educativa: quan parlem de comunitat educativa, no només ens referim a les famílies, sinó a la resta de la població que té o pot tenir un contacte directa amb l'escola. La FAO (FAO,2006) ens proposa exemples d'això, com poden ser els horticultors de la zona. A les dues escoles observades no s'ha vist un treball directa amb la comunitat educativa, de fet, el mateix mestre de l'escola de Vilanova de Sau va dir que la comunitat no aprofita suficient l'hort. Tal i com explica l'organització anteriorment esmentada (FAO, 2006), és tasca del professorat de l'escola intentar que les persones del poble es vulguin implicar i participar en l'hort del centre.

En canvi, a l'escola de Manlleu, la comunitat educativa té un paper més important; a tall d'exemple, l'Ajuntament de la població ofereix planté (en aquest cas enciam) per cada alumne de l'escola i, a l'estiu, quan no hi ha els mestres, és l'equip de monitors

⁶⁶ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.XI, T.111

del casal d'estiu els que s'encarreguen de mantenir l'hort. Amb això no es vol justificar que l'aportació de l'Ajuntament sigui suficient, sinó al contrari, aquest hauria de col·laborar més en l'hort de les escoles de la població, per exemple, aportant més material o oferint ajuda en el manteniment.

Participació dels alumnes: tal i com es va poder observar, a l'escola de Vilanova de Sau, qui participa en la tasca de l'hort són els alumnes de parvulari i de cicle inicial i mitjà i ho fan sempre a dins del marc de l'àrea de Descoberta de l'entorn (en el cas dels infants d'Educació Infantil) i de Coneixement del medi social i natural (pel que fa als alumnes de Primària); els que, segons es va poder observar, tenen més contacte amb l'hort són els infants de 3 a 5 anys i no els de primària, tal i com va dir el mestre. Un fet a destacar i que la FAO (FAO,2006) recalca, és que els alumnes participen de la gestió de l'hort, és a dir, ells decideixen aspectes relacionats amb aquest espai, per exemple, quan van a l'hort a fer alguna tasca com arrencar les males herbes són els propis infants els que es distribueixen les feines segons les seves necessitats i els seus interessos (uns arranquen les males herbes, els altres les posen en un costat de l'hort, els altres les porten al compostador, etc.)

En canvi, a l'escola Quatre Vents de Manlleu, l'hort forma part d'un ambient de parvulari i, com a conseqüència, els infants només van a aquest espai els dimecres a la tarda i cada setmana hi va un grup d'alumnes diferents; per tant, cada nen/a va a l'hort un cop al mes, aproximadament. Això no dona peu a que els infants puguin decidir aspectes relacionats amb les tasques de l'hort ja que, sent un grup diferent cada setmana, per ells aquest espai és una novetat i, per tant, es guien pel que la mestra els diu.

Participació del professorat: la FAO (FAO,2006) deixa entreveure que, en moltes ocasions, els que gestionen més directament l'hort són els mestres ja que són els que el treballen dia a dia. Tot i així, aquests no s'han de carregar el pes de totes les tasques sinó que han de buscar el recolzament d'altres membres de la comunitat. Pel que s'ha pogut observar a l'escola de Vilanova de Sau això no és així ja que qui gestiona completament l'hort és el professorat de l'escola, sobretot el mestre responsable de les àrees de Descoberta de l'entorn i de Coneixement del Medi Social i Natural i la tutora de primària – la responsable de portar al dia al compostatge.

En canvi, a l'escola Quatre Vents de Manlleu, sí que hi ha una participació directa d'altres membres aliens a l'equip de mestres; en aquest és una professora responsable de gestionar l'hort que, juntament amb la mestra que porta a terme

l'ambient en qüestió, són les que gestionen l'hort de l'escola. Tot i així, no només ha de ser un professora la que s'encarregui de l'hort sinó que les altres també haurien d'ajudar en la tasca.

L'hort: espais i cultiu

Tipus d'horts: Estévez (Estévez, 2012) ens explica que es pot crear un hort on es vulgui, només s'han de tenir ganes de fer-lo. De fet, en les observacions fetes, s'han vist dos tipus d'horts: un en solcs i l'altre en taules de cultiu; cada un ha estat creat a partir dels espais que disposaven i, també, de les necessitats de cada centre.

L'escola de Vilanova de Sau va decidir crear un hort en solcs delimitat per unes fustes per així poder distingir bé el que és l'hort del que és el pati, ja que està situat a un racó d'aquest últim; tothom (famílies, veïns, infants...) hi té accés en tot moment. Escutia (Escutia, 2009) explica que aquest tipus d'hort ha de tenir uns solcs d'uns 30 centímetres d'amplada i que han d'estar separats per un rec; aquest no és el cas de l'hort observat ja que l'escola l'ha adequat segons les seves necessitats: han fet tants solcs com plantes volen sembrar i aquests estan separats per el camí d'accés a cada solc. Pel que fa al rec, aquest es realitza de la següent manera: els infants agafen l'aigua de l'aixeta amb una regadora que, posteriorment, utilitzaran per regar les plantes de l'hort.

Pel que fa a l'escola Quatre Vents de Manlleu, el tipus d'hort utilitzat és el de taules de cultiu ja que, tal i com explica la Tàmia, no els van cedir cap més espai per ubicar-lo però, segons el parer de la coordinadora d'infantil de la mateixa escola, "perquè els infants vegin com funciona ja n'hi ha prou"⁶⁷. Aquest està format per 4 taules de cultiu amb dues mides diferents, unes més altes que les altres. Tot i que Escutia (Escutia, 2009) recomana que el sistema de reg sigui el de goteig, l'escola utilitza el mateix que l'escola de Vilanova de Sau: regant amb regadores tot agafant l'aigua d'un dipòsit situat en el mateix espai on hi ha l'hort.

El calendari de l'hort: Estévez (Estévez, 20102) ens explica que cal tenir clar les característiques meteorològiques de la zona on ubiquem l'hort i que, per tant, és important seguir un calendari on s'indiqui quan podem plantar i recollir les nostres hortalisses. A les dues escoles observades tenen en compte aquest aspecte i ambdues segueixen un calendari. Tanmateix, a part de les plantes autòctones del nostre país, es va dir que a ambdues escoles s'hi podien trobar plantes d'altres

⁶⁷ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.VIII, T74.

països; tot i així aquest fet només es va poder observar a una, a l'escola de Vilanova de Sau, on hi havia coriandre.

Treball educatiu

Tasca dels infants: totes les recerques bibliogràfiques que s'han fet tenen un punt en comú: l'hort és pels infants no pels adults, per tant s'ha de permetre que aquests siguin els que realitzin i participin de totes les tasques de l'hort, de fet, tal i com va dir la mestra de l'escola Quatre Vents de Manlleu entrevistada, s'aprèn més fent i manipulant que no pas observant⁶⁸. Tot i així, s'ha pogut observar que no es "predica amb l'exemple", és a dir, pel que es va poder veure els infants van a l'hort sobretot a escoltar el que explica la mestra, tot i que en algun moment si que experimenten, per exemple, tocant la terra per comprovar de quin color és, quina olor fa, etc.; però aquests moments van ser escassos comparat amb les explicacions de la mestra.

En canvi, a l'escola de Vilanova de Sau sí que els infants realitzen totes les tasques que s'han de fer a l'hort, per exemple, arrencar les males herbes i preparar la terra per la sembra; sempre, però, amb unes explicacions prèvies del mestre.

Normes: la FAO (FAO, 2006) explica que és important que tot hort escolar tingui unes normes que tant infants com adults hagin de complir i que han de servir per dur a terme unes bones pràctiques a dins de l'hort. Tant una escola com l'altra tenen unes normes marcades, el fet és sí els infants les tenen assumides i, per tant, les compleixen o no. Pel que fa a l'escola de Vilanova de Sau sí que hi ha unes normes interioritzades i que, per tant, els infants respecten; de fet, tal i com explica el mestre, ell només dóna les bàsiques i són els propis alumnes els que s'encarreguen del seu compliment.

En canvi, a l'escola Quatre Vents de Manlleu, els infants no compleixen les normes que en un primer moment la mestra explica; tot i així, ella tampoc els avisa ni fa un recordatori. S'ha de tenir en compte que, tal i com ens diu la FAO (FAO, 2006), assimilar les normes comporta un temps i que, per tant, el professorat hauria d'anar-les recordant.

Valors: l'hort escolar és una eina educativa molt potent que, a part de donar-nos coneixement sobre les àrees marcades pel currículum, també ens aporta molts valors. Un exemple clar d'aquest fet el trobem a l'escola de Vilanova de Sau; en ella es va poder observar que els infants són molt conscients de la tasca que comporta cuidar un

⁶⁸ Annexos, Entrevistes, Entrevista a la mestra de l'escola Quatre Vents, p.IX, T98.

hort ja que, per exemple, en el moment d'arrencar les males herbes eren molt conscients que havien de vigilar de no treure les que eren bones o, també, eren respectuosos amb tots aquells insectes necessaris per l'hort.

Un altre valor important que, segons Breiting, Mayer, Mogensen (2005), es pot transmetre a través del treball de l'hort és la diversitat: el fet que la comunitat educativa aportï el seu coneixement a l'hort fa que els infants puguin veure diverses maneres de treballar, actuar, etc. i també puguin observar plantes i costums d'altres països. A l'escola Vilanova de Sau això s'hi veu present ja que, per una banda, les famílies donen consells sobre l'hort i, per altra, el mestre de l'escola aporta plantes del seu país natal, Perú, i explica als infants perquè s'utilitzen.

Per contradicció, a l'escola Quatre Vents de Manlleu, els infants no respecten l'hort, ja que, per exemple, arrenquen les fulles de les plantes que hi ha. Tot i així, cuiden l'hort i, per tant, tal i com explica la coordinadora d'infantil, aprenen d'on surt allò que mengen i es potencia l'alimentació saludable. Per altra banda, no aprofiten prou la immigració que tenen ja que, tal i com fa l'escola de Vilanova de Sau, podrien aprofitar una de les taules de cultiu per plantar-hi llavors provinents dels països dels infants.

Paper del mestre

La FAO (FAO,2006) explica que és important que el professorat inviti a les famílies a participar a l'hort, ja que d'aquesta manera, podran comprovar que aquesta eina és un element educatiu potent pels seus fills/es. A l'escola de Vilanova de Sau trobem que el mestre responsable de l'espai de l'hort dóna oportunitats perquè les famílies participin; per exemple, aportant les llavors per sembrar. Al centre Quatre Vents de Manlleu no s'ha pogut apreciar si existeix aquesta invitació cap a les famílies.

Cal tenir en compte que el mestre en tot moment ha de ser un guia i, com diu Estévez (Estévez, 2012), ha de donar oportunitats perquè els infants puguin explorar la terra però també és important que participi d'aquesta exploració i del treball que es realitzi. Això ho trobem a les deus escoles: els mestres responsable de l'hort conviden als infants a explorar, investigar, etc. i ells també participen activament de les activitats proposades.

Una altra tasca dels mestres és l'adaptació curricular de l'hort, és a dir, pensar, entre altres coses, les àrees que es vol treballar amb aquest espai. De fet, tal i com explica Saló a la Ponència "Horticultura Biològica a l'escola" realitzada a les Jornades

hortolanes per a mestres del Maresme al 1986, amb l'hort es fa un treball interdisciplinari i, per tant, es pot aprendre des d'aspectes de l'àrea de Descoberta de l'entorn fins a la de Comunicació i Llenguatges. De fet, a les dues escoles es dóna èmfasi a aquestes dues àrees però a una escola s'ha vist més reflectit que a l'altra: al centre de Vilanova de Sau s'ha pogut observar que el mestre convida als infants a explorar aspectes de l'hort, treballar-lo i parlar sobre el que han vist i/o fet; tanmateix també canten alguna cançó relacionada amb els insectes de l'hort i ho plasmen en una fitxa. En canvi, a l'escola Quatre Vents de Manlleu, tot i que en un principi es va dir que es treballen molt les dues àrees, es va poder observar que la que es treballa, sobretot, és la de Descoberta de l'entorn – de fet l'ambient on hi ha ubicat l'hort s'anomena "Ambient d'entorn i natura"; pel que fa a la comunicació, tot i que els infants en algun moment sí que participen de la conversa, és sobretot la mestra la que parla i fa les explicacions corresponents sobre l'hort.

Què m'emporto com a futura mestra

Fer aquest treball m'ha aportat molt coneixement que, de segur, em servirà en la meua futura professió. No puc plasmar tot el que m'ha aportat, per tant, en faré un petit resum on ressaltaré els aspectes més importants:

- Teoria i pràctica solen ser diferents: aquest treball va començar a ser elaborat a partir de la teoria, és a dir, de tot el que els autors ens poden dir sobre l'hort i la tasca educativa d'aquest. Després de saber què en diuen tots ells sobre el tema es van fer les entrevistes i les observacions corresponents i s'ha pogut comprovar que, en moltes ocasions, la teoria és molt diferent de la pràctica, de fet cada escola adapta l'hort a les seves possibilitats i necessitats.
- L'hort: una gran eina educativa: com a futura mestra que seré aquest treball m'ha servit per reafirmar-me en el que ja creia des d'un principi: que l'hort és una eina educativa molt important per una escola ja que en ell s'hi poden aprendre totes les àrees del currículum, per tant és un espai ideal pels alumnes de parvulari – pensant com a futura mestra d'Educació Infantil.
- Grup de persones responsables de gestionar l'hort: la gestió de l'hort no pot ser duta a terme només per una persona, sinó que hi ha d'haver la col·laboració d'altres membres de la comunitat educativa que creguin en el projecte i en el seu potencial educatiu.

- Els infants: protagonistes de l'hort: pel que fa als infants, com ja s'ha anat dient al llarg del treball, l'hort és creat per a ells i per tant són ells els que han de realitzar-hi totes les tasques i els que l'han de gestionar ja que, com més facin això més seu se'l sentiran i, com a conseqüència, més aprenentatges adquiriran.
- No seguir una única guia: un altre aspecte que es vol ressaltar és el fet de seguir una única guia d'hort escolar: en la recerca bibliogràfica que s'ha fet s'han trobat varies guies on s'explicaven com crear un hort. Penso que no es pot seguir un únic manual sinó que s'han de consultar uns quants i agafar el millor de cada un ja que, d'aquesta manera, es crea l'hort ideal per cada escola.

Per tant, podria dir que aquest treball ha estat una gran font d'aprenentatges i que, segurament, em servirà per poder aplicar l'hort com a eina educativa en una escola.

Bibliografia

Alcolea, Juan (2008). *Projecte Natura* [en línea] *Taula de cultiu*. IES Cavall Bernat. [Consulta: 28 de novembre de 2012]. Disponible a: <<http://projectenatura.wordpress.com/primers-pasos/taula-de-cultiu/>>.

Caballero de Segobia, Gaspar (1998). *L'hort ecològic escolar*. Palma de Mallorca: Ed. AFAE- Prensa universitària.

Casseres, Ernesto (1980). *Producción de hortalizas*. Costa Rica: Ed. Ilca.

Escutia, Montse (2009). *L'hort escolar ecològic*. Barcelona: Ed. Graó.

Estévez, Marc (2012). *Un hort per ser feliç*. Badalona: Ed. Ara llibres

FAO (2006). *Crear y manejar un huerto escolar*. Roma.

Freinet, Celestin (1979). *Por una escuela de pueblo*. Barcelona: Ed. Laia.

Giner, Salvador (president IEC) (2007). *DIEC* [en línea]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [Consulta: 24 de novembre de 2012]. Disponible a: <<http://dlc.iec.cat/index.html>>.

Nimno, J; Hallet, B. "Una infancia en el huerto. Un lugar para el encuentro con la diversidad de la naturaleza y la sociedad". *Young Children*, 2008, pp.1-8.

Nogué, Joan; Puigbert, Laura; Bretcha, Gemma (Ed.) (2008). *Paisatge i salut*. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Salut.

Puri (Presidenta) (2013). *La Tertúlia a La Pallofa* [en línea] *De l'hort i el menjar sa*. Berguedà: La Pallofa. [Consulta: 28 de novembre de 2012]. Disponible a: <<http://lapallofa.blogspot.com.es/>>

Saló, Teresa (1986). "Horticultura biològica a l'escola". *I Jornades Hortalanes per a mestres*. Maresme.

Sánchez Martín, José Luis. *Photaki* [en línea] *Sembrat en solcs* [Consulta: 28 de novembre de 2012] Disponible a: <http://ca.photaki.com/picture-sembrat-en-solcs_319373.htm>

Soren, Breiting; Mayer, Michela; Mogensen, Finn (2005). *Criterios de calidad para escuelas de EDS*. Austria: Austrian Federal Ministry of Education, Science and Culture.